

La percepció que els nens i les nenes tenen sobre la seva seguretat

CARLES ALSINET
JOAN BALLESTÉ

Departament de Pedagogia i Psicologia
Universitat de Lleida

287

1. INTRODUCCIÓ

D'un temps ençà hi ha hagut una proliferació d'estudis referents a la qualitat de vida de les persones, amb els quals hem pogut conèixer diferents dinàmiques entre els diversos components que la conformen. Paral·lelament s'ha iniciat estudis i treballs sobre victimització i percepció de riscos de les persones. A pesar d'aquesta proliferació d'estudis en el món adult no s'ha constatat que aquestes recerques s'adrecin a la població adolescent i jove de la nostra comunitat.

L'estudi que a continuació presentem vol considerar-se un estudi pilot en relació amb la percepció que tenen els nois i les noies sobre la seva seguretat. Aquesta recerca té com a objectiu principal constatar quines són les preocupacions, les expectatives i les aspiracions que tenen els adolescents sobre la seva seguretat i el seu futur.

2. L'ESTUDI DE LA QUALITAT DE VIDA

L'estudi de la qualitat de vida de les persones s'ha convertit en els darrers anys en un dels més importants centres d'estudi, tant en l'àmbit de la planificació, de la intervenció social com de la gestió política. Aquest aspecte ha comportat una proliferació d'estudis i de definicions que no han facilitat ni han permès un consens majoritari sobre la seva definició (Setién, 1993).

El concepte de qualitat de vida sorgeix quan es dóna rellevància als aspectes psicosocials del desenvolupament col·lectiu i es planteja d'acord amb la relació entre l'entorn material i l'entorn psicosocial (Casas, 1996; 1998).

Veenhoven (1996) planteja que la qualitat de vida s'ha de concebre en dues dimensions, que engloben la seva definició i la desenvolupen com un tot. Es tracta de la qualitat de vida «objectiva» i la qualitat de vida «subjectiva». La qualitat de

vida objectiva és el grau en què les condicions de vida cobreixen els criteris observables d'una «bona vida» (la renda, la salut, el grau d'instrucció...). En canvi, i la qualitat de vida subjectiva es refereix a la manera com les persones aprecien la seva vida; és la satisfacció que tenen les persones amb allò que els afecta de manera directa, com la seguretat que sentim al carrer, com estem de satisfets amb la nostra salut...

Fou l'Organització per a la Cooperació i el Desenvolupament Econòmic (OCDE) qui en un estudi desenvolupat l'any 1973 va introduir com una de les principals preocupacions socials la seguretat de les persones. En aquest àmbit es van plantejar dos tipus de preocupacions socials. La primera adreçada a conèixer les exposicions de les persones a diferents situacions de risc, utilitzant com a indicadors els traumatismes físics mortals i els traumatismes físics greus; la segona preocupació social era la de percepció d'amenaques i es va utilitzar com a indicador els temors que les persones presentaven en relació amb la seva seguretat personal.

288

3. ELS ESTUDIS SOBRE LA PERCEPCIÓ DE RISCS I LA SEURETAT

En l'actualitat els estudis per a conèixer la percepció dels riscos i la seguretat de les persones s'han desenvolupat sobre la base de dues vessants: d'una banda un seguit d'estudis adreçats a conèixer les preocupacions socials dels ciutadans i d'altra banda, s'inicien un seguit d'enquestes sobre victimització. Aquestes dues eines han de permetre realitzar una aproximació a quina és la percepció que les persones tenen sobre la seva seguretat.

A pesar de l'abundància d'estudis i de treballs de recerca i que des dels ens locals es creaven diferents programes de prevenció de la delinqüència no es desenvolupà en el nostre país cap mena de recerca que ens ajudés a conèixer quines eren les expectatives i les percepcions dels nois i de les noies sobre la seva seguretat.

L'any 1991 la revista francesa *Les Cahiers de la Sécurité Intérieure* publica un monogràfic sobre els joves i la seguretat. En aquest recull d'articles es presenten diferents estudis i reflexions sobre els joves, tant com a actors en els actes delictius o com a receptors víctimes d'aquestes situacions conflictives.

En la revista hi ha un bloc d'articles relatiu a les pors dels joves. En aquest apartat es presenta una interessant recerca sobre les preocupacions, les percepcions de risc que tenen els joves d'entre quinze i vint-i-quatre anys a l'Estat francès (Percheron i Roy, 1991).

En aquest monogràfic la professora M. Chaquet (1991) presenta un estudi sobre els possibles riscos dels adolescents. Aquesta investigació realitzada a partir de diferents enquestes epidemiològiques presenta una primera anàlisi de diversos comportaments que són considerats com a problemàtics. Els comportaments els agrupa en tres grups: les conductes problemàtiques, les simptomatologies somàtiques i un últim grup que presenta diferents factors associats a les conductes i als símptomes abans descrits.

A l'Estat espanyol hi ha pocs estudis sobre adolescents i joves i la percepció sobre la seguretat ciutadana. En aquest apartat voldríem fer menció de dos tre-

balls publicats l'any 1995: un estudi sobre victimització juvenil a la província de Cadis (Hava, 1995) i un article presentat per González i altres (1995) sobre les representacions socials dels joves sobre la criminalitat.

La recerca sobre victimització juvenil va ser desenvolupada a la província de Cadis amb una població de nois i noies d'entre tretze i vint anys. L'estudi avalua tres àrees de possible victimització: els delictes contra la propietat, les agressions físiques i les agressions sexuals. En cada una de les àrees es sol·licitava als joves enquestats quin era el lloc on va passar el delicte, quin era el subjecte que va ser víctima i quina era la qualificació jurídica que els joves opinaven de cada una de les situacions presentades.

El segon treball proposa l'estudi de les representacions socials dels joves sobre la criminalitat. La investigació té com a principal objectiu fer una aproximació al coneixement de les representacions socials que els joves tenen sobre el delicte, els factors etiològics, els actors i les institucions creades per a resoldre les situacions presentades com a delictives. Aquest estudi es va desenvolupar amb una mostra de sis-cents nois i noies majors de divuit anys de les poblacions de Sant Sebastià i de Baiona. L'estudi s'organitza en quatre àrees d'estudi: la imatge de la delinqüència i dels delictes, la imatge del delinqüent, la imatge de les causes del delicte i, finalment, la imatge de les institucions destinades específicament al control de la delinqüència.

Entre les conclusions presentades en aquest treball els autors plantegen la necessitat de prosseguir en l'estudi de les variables que poden influenciar en el procés de formació de les representacions socials dels joves sobre la delinqüència.

4. DISSENY DE LA INVESTIGACIÓ

En relació amb la nostra recerca hem emprat dues eines metodològiques. D'una banda hem utilitzat tècniques d'investigació qualitatives, fent grups de discussió amb els nois i les noies que conformen el plenari dels infants de la ciutat de Lleida; posteriorment, amb la referència de les opinions manifestades per aquest grup de nois i noies, hem elaborat un seguit d'escales que hem incorporat a un qüestionari.

La complementarietat d'aquestes dues tècniques ens ha ajudat a aproximar-nos millor als objectius que volíem assolir.

5. OBJECTIUS DE LA RECERCA

Els principals objectius plantejats en aquesta recerca han estat:

- conèixer quina és la percepció de risc que tenen els nois i les noies d'entre dotze i setze anys sobre la seguretat ciutadana i personal;
- analitzar quines són les preocupacions socials dels nens i de les nenes en relació amb la seguretat ciutadana;

- conèixer la percepció i la classificació que fan els nois i les noies sobre diferents situacions delictives;
- observar si les variables de gènere, edat, lloc de residència i estatus socio-econòmic dels nens i de les nenes presenten correlacions alhora d'avaluar la seguretat ciutadana;
- proposar actuacions educatives que millorin les xarxes d'informació i d'intervenció quan els nois i les noies es troben davant situacions de conflicte social.

6. CARACTERÍSTIQUES DE LA MOSTRA I CONTEXT DEL PASSAMENT

Com ja hem exposat anteriorment aquesta investigació es va desenvolupar en dos apartats clarament diferenciats. Els grups de discussió i el passament del qüestionari.

Els grups de discussió, que va ser la primera fase de la nostra recerca, es van fer a partir de diferents sessions de treball i de recollida d'informació amb un grup de cinc joves (tres nois i dues noies) que conformen la Comissió Permanent del Plenari dels Infants i Adolescents de la ciutat de Lleida. Aquests nois i noies en el moment de realitzar el grup de treball tenien entre catorze i setze anys. De les preocupacions, aspiracions i expectatives que van plantejar aquests nois i noies es va iniciar la confecció del qüestionari que es va utilitzar en la segona part de la nostra recerca.

Es van passar qüestionaris a un total de dos-cents vuitanta-sis nois i noies d'edats compreses entre dotze i setze anys. D'aquests qüestionaris vint-i-dos (9,3 %) es varen invalidar perquè estaven incomplets o no tenien totes les dades necessàries per a valorar-los.

L'edat mitjana dels nois i de les noies que participaren en el nostre estudi és de 13,56 anys amb una desviació típica d'1,20. En relació amb la variable *gènere* 133 (50,6 %) eren noies, mentre que 130 (49,4 %) eren nois.

Pel que fa al *nivell d'estudis*, vuitanta (30,4 %) estudiaven primer d'ESO, seixanta (22,8 %) segon d'ESO, seixanta-sis (25,1 %) tercer d'ESO i cinquanta-set (21,7 %) quart d'ESO. En relació amb la *distribució geogràfica*, cent (30,4 %) residien a la ciutat de Girona, vuitanta-tres (31,6 %) a la de Lleida i vuitanta (30,4 %) a la de Sabadell.

7. RESULTATS GENERALS

En relació amb el grup de discussió, un cop desenvolupades diferents sessions, els punts que es van plantejar com a més destacats varen ser:

- a) Quan es parla de seguretat a la ciutat, els conceptes que s'utilitzen són els de la seguretat viària i la delinqüència, tant en relació amb els joves víctimes del delicte com en termes de joves infractors.
- b) El sentiment d'inseguretat s'accentua en diferents moments i espais. Així

presenten més sentiments d'inseguretat quan van sols o soles, quan és de nit i en conseqüència els comerços estan tancats i l'activitat quotidiana s'atura.

Al llarg de les diferents sessions els nois i noies aportaven i proposaven diferents mesures i actuacions; entre aquestes accions podem destacar: la millora del sistema d'enllumenat públic, potenciar la utilització del transport públic i crear espais públics d'accés lliure per als nois i les noies, amb la finalitat que puguin fer-hi activitats lúdiques i trobar-se amb els amics i les amigues.

A continuació presentarem els resultats obtinguts en la recollida de les dades. Es realitzaren dos tipus d'anàlisi estadística. En primer lloc es desenvolupa una comparació de mitjanes dels diferents ítems que estructuren cada escala, utilitzant la prova estadística de Student Fisher. Posteriorment es va fer una anàlisi de correlació entre els diferents elements que componen cada una de les escales.

A l'hora de convertir les valoracions de cada una de les escales (gens d'acord, poc d'acord, d'acord, bastant d'acord, molt d'acord) en puntuacions quantitatives, es va tenir present el sentit en què estava formulada la pregunta. Quan aquesta era formulada en sentit positiu, les puntuacions eren establertes en forma ascendent. Si al contrari, la pregunta era formulada en sentit negatiu, les puntuacions eren establertes en sentit descendent.

8. ANÀLISI DE LA COMPARACIÓ DE LES MITJANES

En aquesta primera anàlisi compararem les mitjanes obtingudes entre els diferents ítems que componen cada una de les escales i subescales estudiades.

Es presentarà una comparació de mitjanes de mostres independents utilitzant la prova estadística de la t de Student, amb un nivell de significació del 95%. Es desenvoluparan un seguit de taules en les quals es descriuran les puntuacions mitjanes i les desviacions típiques.

9. ANÀLISI DE L'ESCALA DE PERCEPCIÓ AMBIENTAL

En la taula 1 es poden observar els resultats de les mitjanes i de les desviacions típiques de cada un dels ítems que componen l'escala de percepció ambiental.

En relació amb l'escala de percepció ambiental podem observar que els nois i les noies que participaren en la nostra investigació presenten puntuacions elevades en situacions de percepció de risc personal, com per exemple, els ítems «M'agrada la meva ciutat» o bé «En la meva ciutat puc passejar sol sense problemes».

També observem que les idees que reben els nois i les noies sobre la seva seguretat en el seu barri o la seva ciutat es presenten amb una tendència negativa, per exemple l'ítem «Segons els meus pares, abans els carrers eren més segurs» presenta unes puntuacions molt elevades.

Per finalitzar l'anàlisi d'aquesta escala volem fer menció de l'ítem «En els darrers temps, en aquesta ciutat la delinqüència ha augmentat», ja que els nois i

Taula 1. Puntuacions de l'escala de percepció ambiental.

Ítems	Mitjana	Des. tip
En la meva ciutat puc passejar sol/sola sense problemes	3,57	1,16
Crec que la meva ciutat és segura	3,01	,99
Amb els meus amics i les meves amigues hi ha llocs per on no puc anar	3,11	1,36
Els conductors, normalment, no respecten els vianants	3,07	1,11
Segons els meus pares, abans els carrers eren més segurs	3,67	1,21
M'agrada el lloc on visc	4,17	1,08
Al lloc on visc es poden fer un munt de coses	3,37	1,27
Tant de bo la gent del meu barri fos diferent	2,57	1,30
En la meva ciutat hi hauria d'haver més carrers per als vianants	3,25	1,06
El tracte de la policia cap als joves és correcte	3,09	1,12
En els darrers temps, en aquesta ciutat, la delinqüència ha augmentat	3,35	1,23

les noies de dotze anys hi presenten puntuacions significativament superiors que els nois i les noies de quinze.

D'aquests aspectes podem inferir que de vegades la percepció ambiental està influenciada per les percepcions familiars i socials que hi ha sobre aquest tema.

10. ANÀLISI DE L'ESCALA DE PERCEPCIÓ DE RISC

A continuació presentem els resultats obtinguts en l'escala de percepcions de risc (taula 2).

Taula 2. Puntuacions de l'escala de percepcions de risc.

Ítems	Mitjana	Des. tip
Robatoris	3,58	1,21
Accidents de trànsit	3,82	0,98
Atracaments	3,68	1,36
Agressions físiques	3,89	1,11
Atur	3,40	1,21
Contaminació	3,65	1,14
Consum de drogues	3,80	1,36
Agressions sexuals	3,86	1,44
Drogoaddictes	3,81	1,34
Problemes de trànsit	3,17	1,19

En aquest apartat volem destacar l'elevat grau de preocupació que manifesten els nois i les noies en cada un dels ítems analitzats. Malgrat aquest aspecte hem de destacar que les principals percepcions de risc estan relacionades amb

les agressions físiques i les agressions sexuals i, posteriorment, els temes relacionats amb el consum de drogues i amb la problemàtica del trànsit.

L'ítem que presenta una puntuació més baixa (i per tant una preocupació menor) és el relacionat amb l'atur. Aquesta és una situació que els nois i les noies no es plantegen que els afecti directament.

11. ANÀLISI DE L'ESCALA DE PROPOSTES DE MILLORA

A continuació presentem els resultats obtinguts en l'escala de propostes de millora que hem plantejat als nois i a les noies de la mostra analitzada en relació amb la seva seguretat. Aquestes propostes de millora s'han mostrat en dos sentits. D'una banda actuacions relacionades amb la protecció i la promoció dels nois i de les noies i, d'altra banda, propostes relatives a accions de control social. Els resultats els podem observar en la taula 3.

Taula 3. Puntuacions de l'escala de millora de la seguretat.

Ítems	Mitjana	Des. tip
Si hi hagués més metges i hospitals	3,37	1,17
Si hi hagués més escoles i instituts	2,99	1,16
Si hi hagués més reformatoris per a joves	3,24	1,21
Si hi hagués més zones esportives	3,55	1,31
Si hi hagués més policia	3,63	1,23
Si hi hagués més presons	2,96	1,26
Si hi hagués més espais per a joves	4,14	1,03
Si no hi hagués tants cotxes ni motos	3,17	1,29
Si les lleis fossin més dures	2,56	1,28
Si hi hagués més il·luminació pels carrers	3,88	1,12

Hem de destacar que els nois i les noies de la nostra mostra prefereixen actuacions relatives a la promoció («Si hi hagués més espais per a joves» o «Si hi hagués més zones esportives»), encara que volem destacar la puntuació elevada que va obtenir l'ítem relatiu a «Si hi hagués més policia». Aquest aspecte denota la confiança que els nois i les noies mostren amb els cossos de seguretat com a eina de prevenció i que en conseqüència ofereix confiança als ciutadans.

12. ANÀLISI DE L'ESCALA DE LES FUNCIONS POLICIALES

En aquesta escala hem sol·licitat als nois i a les noies que participaren en el nostre estudi que especifiquin quines eren per a ells les funcions de la policia. Els resultats es presenten en la taula 4.

Entre els ítems més valorats destaquen els relacionats amb la idea de protec-

les agressions físiques i les agressions sexuals i, posteriorment, els temes relacionats amb el consum de drogues i amb la problemàtica del trànsit.

L'ítem que presenta una puntuació més baixa (i per tant una preocupació menor) és el relacionat amb l'atur. Aquesta és una situació que els nois i les noies no es plantegen que els afecti directament.

11. ANÀLISI DE L'ESCALA DE PROPOSTES DE MILLORA

A continuació presentem els resultats obtinguts en l'escala de propostes de millora que hem plantejat als nois i a les noies de la mostra analitzada en relació amb la seva seguretat. Aquestes propostes de millora s'han mostrat en dos sentits. D'una banda actuacions relacionades amb la protecció i la promoció dels nois i de les noies i, d'altra banda, propostes relatives a accions de control social. Els resultats els podem observar en la taula 3.

Taula 3. Puntuacions de l'escala de millora de la seguretat.

Ítems	Mitjana	Des. tip
Si hi hagués més metges i hospitals	3,37	1,17
Si hi hagués més escoles i instituts	2,99	1,16
Si hi hagués més reformatoris per a joves	3,24	1,21
Si hi hagués més zones esportives	3,55	1,31
Si hi hagués més policia	3,63	1,23
Si hi hagués més presons	2,96	1,26
Si hi hagués més espais per a joves	4,14	1,03
Si no hi hagués tants cotxes ni motos	3,17	1,29
Si les lleis fossin més dures	2,56	1,28
Si hi hagués més il·luminació pels carrers	3,88	1,12

Hem de destacar que els nois i les noies de la nostra mostra prefereixen actuacions relatives a la promoció («Si hi hagués més espais per a joves» o «Si hi hagués més zones esportives»), encara que volem destacar la puntuació elevada que va obtenir l'ítem relatiu a «Si hi hagués més policia». Aquest aspecte denota la confiança que els nois i les noies mostren amb els cossos de seguretat com a eina de prevenció i que en conseqüència ofereix confiança als ciutadans.

12. ANÀLISI DE L'ESCALA DE LES FUNCIONS POLICIALES

En aquesta escala hem sol·licitat als nois i a les noies que participaren en el nostre estudi que especifiquin quines eren per a ells les funcions de la policia. Els resultats es presenten en la taula 4.

Entre els ítems més valorats destaquen els relacionats amb la idea de protec-

Taula 4. Puntuacions de l'escala de les funcions policials.

Ítems	Mitjana	Des. tip
Educar	2,79	1,33
Castigar	2,63	1,24
Controlar i vigilar	4,36	0,89
Avisar abans que passi algun fet	3,92	1,06
Ajudar les persones	4,23	,91
Protegir-nos	4,43	,88

ció i, en segon lloc, els relacionats amb el control social i la vigilància. En aquesta escala la funció relacionada amb l'educació està poc valorada, aspecte que ens permet inferir que els nois i les noies de la nostra mostra no observen que aquesta sigui una de les funcions de la policia.

13. CONCLUSIONS

Un cop analitzats els resultats de la nostra recerca volem fer menció d'un seguit de punts i de variables que ens permetran presentar línies de recerca d'investigació futures. En primer lloc creiem que l'anàlisi que fan els nois i les noies sobre la seva seguretat pot considerar-se molt positiva. En segon lloc volem destacar que les propostes d'intervenció o de millora d'aquesta seguretat passen per actuacions preventives i educatives, deixant de banda actuacions més de caire de control o de repressió. I en tercer lloc creiem important analitzar que els nois i les noies de la nostra mostra presenten un elevat grau de confiança cap als cossos policials.

Davant aquests resultats creiem que s'han de presentar actuacions o activitats que millorin les capacitats i les competències que facilitin als nois i a les noies la seva interacció cap al seu grup d'iguals i cap al seu entorn més immediat.

Les propostes d'intervenció es presentaran en tres grups: programes d'actuació educativa, propostes d'intervenció policial, noves línies d'investigació.

En el primer grup, programes d'actuació educativa, creiem que s'han d'iniciar programes de competència psicossocial que permetin als nois i a les noies millorar les seves capacitats. Aquests programes, que poden aplicar-se tant a l'escola com a d'altres centres educatius, han de centrar-se en tècniques de negociació i de resolució de problemes.

En relació amb les propostes d'intervenció policial, creiem important engegar actuacions on s'indiqui quines són les funcions policials, fent incidència en les funcions preventives i d'ajuda que té el model policial català.

Pel que fa a les noves línies d'investigació hem de plantejar nous estudis relacionats amb la percepció de riscos i estudis de victimització envers els nois i les noies, així com estudis de caire longitudinal per a estudiar aquestes actuacions com una eina d'intervenció educativa i proactiva.

BIBLIOGRAFIA

- ALSINET, C. «La percepció que els infants tenen dels seus drets. Una eina per a la prevenció del maltractament». *VI Congrés europeu sobre infància maltractada*, 1997, p. 205.
- CASAS, F.; ALSINET, C.; ROSICH, M. «Las escalas de satisfacción vital de los niños y las niñas». *V Congreso Estatal de Intervención Social*. Madrid, 1998.
- CHERNEY, I.; PERRY, N.W. «Children's attitudes toward their rights: An international». A: CASAS, F. Psychosocial perspectives on childhood. *Symposium in the 23rd International Congress of Applied Psychology*. Madrid, 1994.
- CHOQUET, M. «Le risque à l'adolescence: à partir des enquêtes épidémiologiques». *Les Cahiers de la Sécurité Intérieure*, 5, 1991, p.45-58.
- GONZÁLEZ, M.; CASTAIGNÈDE, J.; DENDALUZE, I.; LARRAÑAGA, P. «Representaciones sociales de los jóvenes sobre la criminalidad. Investigación transfronteriza». *Revista de Derecho Penal y Criminología*, 5, 1995, p. 335-490.
- HAVA, E. «Victimización juvenil: un análisis descriptivo». *Revista de Derecho Penal y Criminología*, 5, 1995, p. 545-578.
- HUEBNER, E.S. «Preliminary development and validation of a multidimensional life satisfaction scale of children». *Psychological Assessment*, Vol. 6, 2, 1994, p. 149-158.
- HUEBNER, S. E. «Correlates of life satisfaction in children». *School Psychology Quarterly*, Vol. 6, 2, 1991, p. 103-111.
- PERCHERON, A., ROY, B. «Les jeunes entre la sécurité et liberté». *Les Cahiers de la Sécurité Intérieure*, 5, 1991, p. 29-44.